

رمضان ۱۵، ۱۳۳۳

ايول ۱۴، ۱۹۱۵.

الديپرو والادىپ

آيدە ايكى مرتبه نشر ايدىلور دىنى، ادبى، علمى و سياسى
مجله اسلاميه در.

محرر و صاحب امتيازى: ملا عالم جان البارودى.

فهرست:

- ۴۸۱ تفسير: - خروستيان لارده مسجد اقصى حقنده اعتبار سزلق. مکه-
ليلرنك رسول اكرم نى عبادتدن منع لورى، اللهغه عبادتدن منع ايتوچيار
اوز جزالارين تاتوغانلار؛ اهل اسلامنك يهود، خروستيان و مجوسى
معبدلرينه معاملهلرى، اللهغه عبادتنك خاص بر اورن ايله مقيد بولماوى،
كافر لرنك اللهغه بالا اسناد ايتولورى و آنك بطلانى.
- ۴۸۶ حديث: صفلارنى تيگزلارو حقنده: رسول اكرم و حجاز ليلارنك
بو اشكه اهميت بيرولورى، بزنك ملالارنك بو حقده جهالت و غفلتلىرى
و آنك سببى، صبر حقنده: صبرنك كركلى. فائدهلرى و كسب اصولى.
- ۴۹۰ دين حقنده: اسلام و اخلاق. م. شمس الدين
۴۹۴ اسلام دىنى: احمد جان مصطفى.
۵۰۰ روز حقنده: محمد حنفى مظفر.
۵۰۲ مفتيلك حقنده:
۵۰۵ كسب و عمل: محمد نجيب تونتارى.
۵۰۹ مفتيلك حقنده قران مسلمانلارينك مجلسى.
۵۱۱ متنوعه:

قران.

۱۹۱۵

اداره دن:

دینی و ادبی، علمی و سیاسی الدین والادب مجله سی ۵۰ نچی سنه
دوامیه سنده، اوزینک معتدل مسلکنده انشاء الله دوام ایده چکدر،
مجله نك اجمالی و عمومی فهرستی بو بابلردن عبار تدر: قرآن کریم نك
مرتب ترجمه و تفسیری، احادیث شریفه: ترجمه و شرح لری باب
الفتوی: خلق آراسنده واقع بولا تورغان مهم مسئله لرده جوابلر،
اجتهاد و تقلید نك معالری و بوگا متفرع مسئله لری، سنت و بدعتلر:
سنتلر نك بیانی، آرازده دیندن صانالوب یورگان بدعتلر گه تنبیه،
سیر و تراجم: رسول الله علیه الصلاة والسلام و اصحاب کرام
و بشقه سلف صالح نك سیرت لری و خدمات دینی لری، تربیه و تعلیم:
مکتب و مدرسهلر ده تربیه و تعلیم اصول لری، اماملر احوالی حقنده
ملاحظهلر، احوال ملیه: ملت نك دینی واجتماعی حاللرنده فکر و ملا-
حظه لری، تقریض و انتقاد: عموماً مهم یاگا اثر لری حقنده و بالخصوص
درس کتابلری توغروسنده تقریض و محاکمه لری، مقالات: علمی و ادبی
و سیاسی مقاله لری، اشعار: اخلاقی و ادبی شعر لری، حکمتلی سوزلر
و عبرتلی واقعه لری، محرر نك سیاحت نامه سی،
اشبو بابلر ده چیتدن یازوچیلر نك مقاله لری مجله نك مسلکینه
موافق بولغانلری مع الممنونیه درج ایدلور،
مجله نك یللق آبوننه سی ۳ صوم، یارتی یللق بر صوم ۵۰ نین،
نسخه سی ۱۵ نین، اداره گه یبار له چک خط، مقاله آقچه غزیته
و مجله لری بو آدریس بر له یبار لور گه تیوش:

Казань,

Мулль Галимджану ГАЛЪЕВУ.

الدُّرُورُ وَالْأَكْبَرُ

۱۶ نچی سان ۱۳۳۳ سنه رمضان ۱۵ سهشنبه ۱۹۱۵ سنه ۱۴ ایول.

تفسیر

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ
 وَسَعَى فِي خَرَابِهَا أُولَئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ ﴿١١٤﴾
 لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١٥﴾ وَاللَّهُ
 الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُولَوْا فإِنتُم وُجْهَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ
 عَلِيمٌ ﴿١١٦﴾ وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضِ كُلٌّ لَّهُ قَانِتُونَ ﴿١١٧﴾ بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا
 قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿١١٨﴾

ومن اظلم ممن منع مساجد الله ان يذكر فيها اسمه وسعى في
 خرابها اولئك ما كان لهم ان يدخلوها الا خائفين.

ترجمه: الله نك مسجد لرنده اسمی ذكر ایدلودن منع اید اچیلردن،
 و آالارنك (مسجد لرنك) خرابلغینه تر و شوچیلردن ظالمراق كم بار.
 (بر اگوده یوق) بونلارنك اوزلرینه ده مسجد لرگه قور قغان حالده گنه
 کرو تیوش ایدی (نفسلرینه ایاروب باشقه لارنی منع قیلو قایدہ).
 لهم في الدنيا خزي ولهم في الآخرة عذاب عظيم.

ترجمه: آنلارغه (مسجددن منع ايدو چيلار گه) دنيا ده رسوا يلق،
آخري ده الوغ عذاب بولا چا قدر.

شرح و تفسير:

تورلى زمانلرده، كافرلر و معاندلر طرفلر ندىن، الله نىك مسجد
و معبدىنى خراب ايتو، آنلرده الله نىك ذكر و تسبيحىنى توختاتو شايع
بولغان. اوزلرى اختيار ايتمگان دين اهلينىك مسجدلر ينى خراب
ايتوب، عبادتدن توختاتوب، شول دىنىنى تحقير ايتكانلر.
تاك كم ميلاددن آلتى، يدى عصر الك، بختنصر، بابلى مجوسى
اور شليم (قدس) كه مسلط بولوب، مسجد اقصى نى خراب ايتكان،
يهوديلر نى قتل عام قىلغان، حضرت مسيحددن يتمش سنه صوگره
تيطس رومانى، مذكور شهر نى و مسجدنى خراب، و تورات نىسخه لر ينى
احراق ايتكان.

خرستيانلر ده ده مسجد اقصى خصوصنده بعض احترام سزلق بولغان؛
حتى قبله الله بولغان صخرة الله نى فتح اسلاميگه قدر خوار و ذليل
آصراغانلار. امير المؤمنين عمر رضى الله عنه مسجدنى تعمير،
صخرة الله نى تطهير قىلغان.

مكه مشركلرى، رسول الله محمد صلى الله عليه وسلم نى، كعبه الله
حضورنده اوز اختيار نجه عبادت قىلودن، خلقنى الله نىك عبادت
و ذكرينه دلالت ايتودن منع ايتكانلر، حتى مكه دن قاچوب چيقوغه
مجبور ايتكانلر، حديبيه [۱] يلنده مكه گه كروب كعبه الله نى طواف

[۱] هجرتدن ۶ نچى يلده رسول الله صلى الله عليه وسلم كروب صحابيلر
برله عمره حج قىلوني تى ايله ذوالقعدة آينده مكه گه يونالوب، مكه يقيننده حديبيه ديگان
يرگه ايرشكاج، قريشنىك قارشى تور دقلار ينى، و مسلمانلار نى مكه گه آرتمز گه
عهد ايتدكلر ينى ايشدوب، باشقه تورلى مناسب علاج بولمغاچ احراملار ندىن
چيقوب قريش ايله صلح بساب كله چك يلده عمره قىلوغه عهد آلوب قايتقان،
وايكنچى يلنده عمره القضانى اوته گان ايدى.

ايتوب چىقوغەدە اذن و یرماينچە، رسول الله و بتون اصحابنى، عمره احراملارنى بوزدروب قايتار ديلار. اوزلارنىڭ شرك، وانواع كفر عملارنى كعبه الله حضور نده او تاديلار، ومعنى مسجدنى خراب ايتديلر. مذکور عملار هر قايسى، اللهنىڭ ذكرينه قارشو كلو، اللهنىڭ عبادتینه انكار ايتو، اللهغه قارشو ايڭ يمان ادبىزلك بولغانغه، ايڭ نچار گناه و ايڭ قتيغ ظلم بولا.

مذکور طائفه لر هر قايسى دنيا، اوق رسوايلىق غه او چراغانلار، موندای الوغ ظلمنىڭ بعض جزاسىنى اشبو قسقه حياتده اوق كورگانلر. مسجد اقصى خصوصنده سؤ معاملده بولغان كمنه لر، و كعبه اللهنى اسلام عبادتینه ايرك بىرماي، شرك و كفر معامله لرنده خراب ايتوب آسر او چيلر بارده جزاء و جفا تارتقانلار.

آزغنه انصافى و وجدانى بولغان كمنه، اوزى قبول و امثال ائمه سده هيچ كمنى معبددن طيماسقه، و اوز شريعتنچە ذكر و عبادت قىلودن توختاتماز قە تيوشدر.

نتاك كم اسلام، يهود و خريستيان و مجوس مملكتلرينه تسلط ايتدكندە هيچ قايسىنىڭ معبدينه قاغولماغان، ايسكى حاللرنچە عبادتخانه ايتوب قالدرغان. صوغش و قتمده عبادت ايچون متجرد بولغان راهبلىرى و قارتلارنى اولتورمگان.

آنه، چن اللهنى تانو و آندن قورقوشولاي بولور غه تيوش، قايو معبدكه و مسجدكه كرساده، اللهدن قورقغان حالده، قلبى برله اللهنىڭ ذكر و عبادتینه ملابس و ملازم بولور غه تيوشدر. بوروشلى آدم البته كمنىڭ بولاسده عبادتینه، و عبادتخانه سینه قاغولماي، اگر اوز دينىنى استون ايتمك بولا ايكان، عقلنى اشالاتوب، حميت

و برهان غه ايار توب كنه اش كور وني تيوشلى تابادر. [*]
 والله المشرق والمغرب فايهما تولوا فثم وجه الله ان الله واسع عليم.
 ترجمه: مشرق و مغرب (هر طرف) الله نك، قايدو يونالسا كزده
 الله آنده بار، الله كيك و بيلو كليدر.

شرح و تفسير: يوقار غي آيتده، كافر لرنك ذاكرو عابد لرنى
 مسجد لردن طيوب ظلم ايتولر نى بيان ايتكاچ، مسجد حرامدن
 طبولغان رسول اللهنى (صلى الله عليه وسلم) و سائر مسلمانلرنى
 نسليه مقامنده بو آيت برله، عبادتك مسجدكه خاص دگل، بلكه هر
 بيرده ممكن ايدكينه تنبيه ايدو و ايتو: «بتون دنيا الله نك» هر بيرده
 اللهنى تابمق و آگا تابمق ممكن، الله نك عبادتى بر
 خاص اورن برله مقيد دگل، بلكه اول هر اورنى شامل و محيط،
 قايدو قبلونسده قيلنغان عبادتى و قيلغوچينى بله در، غافل دگلدر.
 بارى جن كوگل، وچن محبت برله اوتار گه كرك، البته الله غه
 ايرشور.

خلاصه: مسجد حرامدن قوولغان، و آنده ذكر و تسبيح ايتودن
 طبولغان ايكانسز، ممكن بوولغان باشقه اورنده مسجد تورغوز و رسز،
 الله غه ايرشور. يوقالماز و ضايع بوولماز.
 وقالوا اتخذ الله ولدا سبحانه بل له ما فى السموات والارض كل له
 قانتون.

ترجمه: «الله ولد اتخذا ايتدى» ديديلر، الله موندن پاكدر، بلكه
 كوكلرده گي و بيرده گي نرسه لر آنقدر، همه سى آگا مطيعلردر. (پس
 بالاغه احتياجى يوقدر).

[*] بايتاق مفسر لر، «ما كان لهم ان يدخلوها» جمله سيني غيبدن خبر،
 كله چكده مذكور كافر لرنك اول مسجد لردو تصرفلرى بتوب اورلردو
 قورقا و قاچاغنه آنلار غه كرو درجه سينه توشار لر ديمكدر ديمشدر. واقعا فتوحات
 اسلاميه دن صوغره شول حال كيلگان.

بديع السموات والارض واذا قضى امرنا فانما يقول له كن فيكون.

ترجمه: کوکلرنی ویرنی اور نکسن کور کام روشده یر اتقو چیدر.
نرسه ننگ بولمقینی تیلاسه «بول» دیوبکنه ایتده اول نرسه بولا.
(شول قدر الوغ قدر تلیدر.)

شرح و تفسیر: کافر لر ده گی، عبادتدن طیو کبی عملی خطانی،
فاحش ظلمنی، و هر کم آنگلار لوقباحتنی بیان ایتکاج، آنلار ده غی
اعتقادی فسادنی حکایه ایدوب بطلانینه تنبیه ایتهدر.

یهوددن بعضلر عزیزنی ابن الله، خرستیاندن بعضلر مسیحنی
ابن الله، عربدن بعضلر فرشتهلرنی بنات الله دیمشدر. الله اوغل
و فرزند منزهدر. بتون کوکلرنی ویرنی باشقه دن اورنک آلماینچه
کور کام صورت و ترتیبه یوقدن بار ایدن، بتون عالمده گی
اشیاغه مالک و خواجه اولان، همه اشیا آنک اطاعتده و قدرتی
تحتنده اولان، قایو نرسه ننگ و جودینی تیلاسه «بول» دیمکی ایله
ایجاد ایدن ذات مقدسنگ بالاغه احتیاجی بولور مو؟! هیچ قایو
نرسه گه البته احتیاجی بولماس، عبثنی رب متعالی هیچ اشلمهس.
آنگا بالا بولو ایچون مناسبتی و مماثلتی بولور مو؟ البته
اولماس. اوزندن توبهن و نچار ذاتنگ بالا بولمقی نقص و عیندن
البته تگری تعالی پاک و آریغدر.

ملا عالمان البارودی.

حديث

٩٧ سَوُّوا صُفُوفَكُمْ لِاتَّخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ

حديث صحيح اخرجه الدارمي بهذه العبارة عن البراء بن عازب واخرجه ابن ماجه عن النعمان بن بشير: سَوُّوا صُفُوفَكُمْ اَوْ لِيخَالَفَنَّ اللهُ بَيْنَ وَجْهِكُمْ. واخرجه احمد والشيخان وابو داود وابن ماجه عن انس: سَوُّوا صُفُوفَكُمْ فَاِنْ تَسَوَّيْتُمُ الصُّفُوفَ مِنْ اِقَامَةِ الصَّلَاةِ «مِنْ تَمَامِ الصَّلَاةِ، مِنْ حَسَنِ الصَّلَاةِ» رَوَيْتَلْرِي دِه بَار. بو حديثك همه رَوَيْتَلْرِي صحيحدر.

ترجمه: (١) صفركزني تيگزله كز، قلبركز تور ليله نمسين (آرا كز ده اختلاف چي قما سن)، (٢) صفركزني تيگزله كز، يو خسه الله قلبركز آراسينه تور ليك سالور.

(٣) صفركزني تيگزله كز، چونكه صفركزني تيگوز له و، نمازني تور غوز و دن (تور غوز و ايچون ضرور فعل) در. تماملغي، كور كاملغي ايچون تيوشلي روشدر.

شرح و ايضاح:

نماز ده صف تيگوز له و، اسلامده بولغان محاسن جمله سندن در. رسول الله صلى الله عليه وسلم نك بيانينه كوره، ايك كامل عبادت ايتكوچي فرشته لر تيگوز صفلانوب نماز اوقور لار ايمش. بناء عليه نماز نك ايك اعلا روشي، تيگوز صفلانوب جماعت بر له اوقودر.

رسول الله صلى الله عليه وسلم بو بابتده كوب سوز لر ايتكان،

زیاده اهمیت بیروب تیگوز سز لکده بولغان ضررنی بیان ایتکان، حتی صفلرنی، عسکر باشلغی کبی اوزی تیگوز له بیورگان آلدە تورغاننی چیکدرگان، آرتداغینی آلغه تارتقان. آلینلی آرتلی تور ساکنز آراکزغه کوکل تور لیلکی، فکر و سوز باشقه لقی کرر دیگان.

حضرت محمدنی رسول الله دیو اشانغان مسلمانغه، آنک همه تعلیمینی قبول ایتو، وهر سوزینه اشانو، سبب و حکمتینی آکلاب یتسه یتسه امثال ایتو، وچن محبت برله ایار و لازمدر.

بزنگ فسقه عقل آکلاونچه ده: صف تیگوز بولمسه، یانگده غی کشی آلدە راق یا آرتده راق بولسه کو کلکه تشویش توشه، نماز بور - چولی حالده او قوللا، اوزینی آلدە توتقان کشیگه - کبری و توپاسلغی ایچون - کوکل آغرایا ورنجی، آرادە کینه و عداوت توغونک، افکار اوزگارونک باشی ده شولدر. بوروشلی نماز، خشوعی و اخلاصلی نماز بولوب یتمای. اگر صفلر، سنت و فقنچه تیگوز و تغوز بولسه، بو جهتدن خشوع سببی یتوشه، تشویش آز بولا.

صفنک تیگوزلکی بتون مذهبیر طرفندن اعتناء ایدلمش سبتدر. حتی امر ایدلدکندن، خلافنده و عید بولدقندن، واجب دیو آکلاو - چیلارده بار.

رسول الله صلی الله علیه وسلم و آنک صحابیلری، نمازغه کرشودن الک یاق یاقغه باقوب، صفلرنی تیگز لنورگه بیورغانلر. مساهله ایدن بولسه، قوزغالوب اوزلری عملا تیگز له کانلر. صفلر تیگوز له نوب بتماینچه تحریمه قیلمغانلر.

بزنگ دیارده غی اماملارنگ بو بایده بیوک غفلتلی حتی جهالتلی

باردر، علم حدیث و سنت آرزو بخانه، صفنك تیگوزلگینه باقما-
 ینچه آشوغوب تحریمه ایدهلر، «ویشرع عند قد قامت» عبارتینه
 کرکندن آرتق اهمیت بیرب، مفادینی خطا آڭلاب، نیتلی نیتسز
 تیزرك قولاق قاغونی الگورتهلر، بوروشلی عجله ده، صدف تیگوز-
 لهو کبی الوغ سنتنی قالدرو علاوه سیننه، کاهها بعض کوکل تشویشی
 سبیلی، جن فرض بولغان قلبی نیت حاصل بولمای قالماق احتمالدر.
 تحریمه وقتنده، تسویة صفوف کبی مقدمات صلوتدن فارغ
 بولوب، قلبی تمام جیوب، اللهغه خالص توجه ایله تحریمه ایتمک
 فرضدر. ایک اهمیت اورنی بودر. «قد قامت» وقتنده شول حالدر-
 کنی الگورتساك زیان یوق، بلکه یخشی تحریمه قیل، کیچوگاسك
 ایکان زیان و نقصان یوق.

تسویة صفوف بابنده ایک اهتمام ایدن مملکت حجاز مملکتی در.
 مکة مکرمه ده، اخشامدن ماعدا هر نماز آلدنده قامتدن الک
 مؤذن بتون خلتغه ایشتروب: «قال رسول الله صلی الله علیه وسلم:
 سوا صفوفکم فان تسویة الصفوف من اقامة الصلوة» دیو تنبیه ایتهدر.
 مدینه منوره ده امام قبیل تحریمه ده، اوک وصول طرفلرنده غی
 صفرغه باقوب: «استووا رحمکم الله، استووا رحمکم الله، دیور،
 تیگوز له نکز، الله رحمت فیلسون» دیمکدر. خلق یخشی تیگوزله نوب
 یتکاج تحریمه ایدهلر.

٩٨ الصبر ضیاء رواه ابوالشیخ و مسلم فی حدیث طویل و ابن حبان
 ترجمه: توزو یاقتیلق.

ضیاء = یاقتیلق کوکل یاقتیلقی، جان طنچلقی؛ الله طرفندن
 باشقه کلکان حاللرگه قلبنک رضالقی، مطمئن حالده ساقلانوی، دنیاوی
 اشلرگه کرگنچه گنه باقوب، راحتینه و دولتینه آرتق شاشمای، فقط

شكر اوزره بولوب، محنت و جفا سینه تيوشسز چه قايغورماي،
 و اتولماي، صبر، قناعت و رضا اوزره بولمقدردر. اشبو روشلى
 كو گل ضياسى و رضاسى قيامتده الله نك رضاسينه يول آچا، بنده نك
 نور و ضياء ابدى ايچنده بولمقينه سبب بولا.

بنده بوتورلى خلقنى حاصل ايدرگه تيوشلى، اوزينك دينينى
 و صحتينى ساقلاو ايچون بو خلق لازمدر.

شرح و ايضاح: دنيا اشلىرى، يخشى و يمانى بر تورلى:
 او گغايى سزلق، جفا و مشقت برله قاتش بولا. هيچ قايو اش صرف
 راحت و لذت اوزره بولماي. بارى بنده عادت ايتدكندن،
 نفسينه موافق نرسه لرده گى جفا و مشقتنى سيزماي. بناء عليه، بنده هر
 اشنده تونملك خلقينه محتاج، نفسكه مخالف، جانغه آغير اشلرده
 بيگرهك محتاج بولا. صبر سز (توز مسز) آدم هر وقتده بورچولى،
 جانى راحتسز، آزغنه نرسه آنى اعتدال دن چيقاره، قلوبنى اضطر ابقه
 تشوره. مونه بو حال، قلب ايچون قرهلق هم قره گغولقدر: موندای
 آدم ايچون دنيا ده هيچ راحت و طنچلق يوق، دائما عصبى آوروغه
 گرفتار در.

حسى آز آدهلرده صبر كو برهك بولا. آنك سيزوى آز
 بولغانغه، جفادن تالمى ده آز، بناء عليه قلوبينه اضطراب و فلان عارض
 بولماي.

لكن ذكالى و حسلى آدم، علاج و اجتهاد برله صبر و توزو
 صفتلر ينى حاصل ايدرگه بيك محتاجدر. موندای آدم، صبرده بولغان
 فضائلنى تفصيلا اويلا ب تحصيلينه اجتهاد ايتمسه، تورلى عصبى
 خسته لقلار غه گرفتار بولوب، اوزينك صحتينه، دينينه الوغ زيان

كلتورر، باشقەلارغەدە، خصوصاً عائىلە سەينە تەدى ايدر، كلىتلى آفتكە
 اوچرار،
 عصبى آغرقلارنىك اكثرى، توزم آز لقدن، واق تويالك
 اشلرگە مقصود بالذات كىبى آرتق اهميت بىرودن، ايك مهم و مقصود
 حقيقى بولغان ذكر الله و تربيە قلب و روح مادەلر نده شدة مساهلەدن
 توغادر،
 بو مادەلر دە اعتناء ايتكان، يقين و ايمانينى تقويه گە ترشقان
 مؤمنلر، غالباً عصبى خستەلقلردن سلامت، دنياده كرك فقير، كرك
 غنى - سعادت از زر هيشاب، و بشر الصابرين ايله مبشر، ان الله مع
 الصابرين دولتينه واصل بولالار. ملا عالمجان البارودى.



دين حقنדה

باشى ۱۵ نىچى سائنده

اسلام و اخلاق

(الاسلام حسن الخلق) (بعثت لاتم مكارم الاخلاق) كىبى
 حديث شريفلردن كوركام خلق، دين اسلامنىك ايك مهم ركنلردن
 بوللوى، اسلاميتدن برنىچى مقصودده كوركام خلقلى بولماق ايدى
 آچق معلوم بولادر. بناء عليه چن مسلمانلىق كوركام اخلاقلى
 بولغانده غنه حاصل بوللوى، اخلاقسىز كىسنه نىك راست مسلمان
 بولا آماز لغى بومبارك سوزلردن بلنور.

اخلاقسىز كشى يالغوز اوزينه گنه ضررلى بولماي، بلكه ايچنده
 يشهگان جمعيت ايچونده يوغشلى خسته كىبى ضررلى بولادر.
 موندان خسته جمعيتنىك بدننى صحتلرينه ضرر ايتدىكى كىبى،

اخلاقسىز كىشى دە آرالرنىدە يىشەدىكى انسانلارنىڭ مەنوى سلامتلىرىنىڭ
 ضرر قىلادۇر، شۇنىڭ ئىچىدە انسانلارنىڭ بىتون سلامتلىرىنى مەقسۇد
 ئىتكەن دىن اسلام، كور كام خلقىنى ھەر ئىدگولكىدىن آلدە طوتوب،
 ھەر حالدە كور كام خلقى بولورغە تووصىھلار قىلا. بو تووصىھلار
 جملەسىدىن (عليك بحسن الخلق فان احسن الناس خلقا احسنهم ديناً)
 حديث شريفى يتهرلك نصيحتىدۇر. ترجمەسى: كور كام خلقىدىن
 آيورلمە، چونكى انسانلارنىڭ ئاىڭ كور كام خلقىسى ئاىڭ كور كام
 دىنلى سىدۇر. [۱]

دىنلارنىڭ ھەر بىرىسى اصلىدە انسانلارنىڭ سلامتلىرىنى تامين ئىتكەن
 قانۇنلاردىن عبارت بولغانلىقىدىن، بو قانۇنلار آراسىدە كور كام
 اخلاق ئاىڭ مەھم اورن طوتارغە لازىمدۇر.

اساسى كور كام اخلاق بولغان، اخلاقى فضىلىتىنى ئاىڭ كامىل
 ئيماندىن ساناغان دىن اسلامنىڭ، شىئائرىنىڭ ھىرمت، احكامىنى رعايە
 ئىدوچى مىسلمانلارنى ترقى و تكامل گە، سلامت و سعادىت يولىنىڭ
 كوندىر و وندە اصلاشېھە يوق. بو كوندەگى مىسلمانلار بو يولدى
 كورنىمىز ئاىسەلر، بو حال مىسلمانلارنىڭ اوز قىسورلاردىن، احكام دىننى
 تىوشىنچە رعايە ئىتمەكلىرىدىن بولادۇر. بوندى ھىچ بوشېھە يوقدۇر.

اسلام، (لا عقل كالتدبير ولا ورع كالكف ولا حسب كحسن
 الخلق) (۲) حديث شريفى بولە، علم بولە نورلىغان عقل ئاىڭ گوزل
 تدبىر، حسن خلق ئاىڭ عالى حسب و كمالىت بولدىغىن بيان ئىدوب،
 اسلامنىڭ غايەسى علم و حسن اخلاق ئاىكانلىگىن آچق بلىدۇر.

[۱] (اكمل المؤمنین ایمانا احسنهم خلقا) رواه احمد و ابوداود و ابن
 حبان و العاکم عن ابى هريرة رضى الله عنه ترجمەسى: مؤمنلارنىڭ ئاىڭ كامىل
 ئيمانلىلىرى ئاىڭ كور كام خلقىلىرىدۇر.

[۲] رواه الترمذى عن ابى ذر رضى الله عنه.

في الحقيقة مادی حیاتده بدن صحتی نیقدر مهم ایسه معنوی حیات نظر ندهده
علم و حسن اخلاق شول درجهده مهم در انسانلرنک هر ایکی سعادتلرن
تکمیل ایچون کیلگان دین اسلام، سعادتنک اساسی رکنلری بولغان
اشبو ایکی نقطهنی هر وقت نظرده طو تادر. اعضاسی تام صاغلام،
بدنی هر تورلی خسته لکلردن سلامت، دماغی ذهنی علم و معرفت برله
نورلنغان، کوکلی اخلاقی فضیلتلر برله طولغان بر انسان دنیا
سعادتلی بر حیات کیچره آادر. کیچره آالغانی ایچوننده اسلامنک
بر نیچی درجهده توصیه قبلغان نرسهسی: حفظ صحت و کور کام
سیرت در. یعنی شولارنی حاصل ایدر گه بیور در.

انسان، جمعیت ایچنده یشه گاننده بشقلر برله نیچک معامله
قیلور غه تیوشلی؟ علم اخلاق نظر نده بیک مهم بولغان بو مسئلهنی
اسلام، دیننک کمالندن عدقیلادر: (اوزک سویگاننی بشقلر حقندهده
قیل، اوزک سویمگان اشنی بشقلر حقندهده قیلمه) دیب اخلاقی
و اجتماعی بر قانون کلی وضع ایتمشدر. اسلام علماسینک متفکرلرندن
بعضلری، دیننک بوکبی و صایا و تعلیملرینه بنا قیلوب، علوم اجتماعیه
فیلسوفلرینک یکرمنچی عصرده میدانغه قویغان اخوة عمومیه
قاعدسینی بر نیچه عصر الک سویلهب کیتکانلر:

بنی آدم اعضای یک دیگرند * که در آفرینش زیك کوهرند
چو عضوی بدرد آورد روزگار * دیگر عضوها رانماند قرار
توگر محنت دیگران بی غمی * نشاید گه نامت شود آدمی. مالتر جمهسی:
آدم بالالری بر بر سینه اعضالدر. چونکه جملهسی بر نرسه دن
بر ادلغانلر؛ اگر بر اعضاغه خسته لك کیلسه، بشقه اعضالدره رنجولی
بولادر. سین، بشقلرینک محنتلرینه قایغورماز ایسهک، آدم دیب
اسمله نیر گه لایق بولماز سک.

انسانلرنڭ الفت و دوستلقلرینه ضرر ایتکان، راحتلک لرینی بوزغان نچار خلقلر، هرکم حقننده سؤظن قیلمق، تجسس (همان بشقه لرنگ حاللرن تیکشروب تورمق) غیبت، افترا و بهتان لر قیلمق کبی بتون اخلاق مذمومه، دین اسلامده ایک قبیح اشلردن عد ایدله در.

انسانلرنک فردی و اجتماعی سعادتلرینه، ترقی و تکامل لرینه وسیله بولور دای اخلاقنک هربری اسلام تعلیماتنده بیان و توصیه ایدلمش. دین اسلام، بتون معناسی بـ بـ له بر دین اجتماعی در. لکن بزوق دماغلرده، اسلام بو صافلغینی یوغالتوب، غریب بر صورتده کور نووی بیک تأسفلی در.

رسول الله علیه الصلاة والسلام حضر تلری دین اسلامنک حسن خلقدن عبارت بولغانلغن، کورکام اخلاقی کمسنه عبادتی آز بولسهده آخرتده ایک یوقاری درجه لرگه ایر شه چکن، اخلاقسز کمسنه ایرته دن کیچ گه چه کیچه دن ایرته گه چه عبادتده بولسهده درکات جهنم نک ایک آستقی درجه سینه توشه چکن آچق خبر بیره در. حتی مسلمانلرنی کورکام خلقلی بولورغه ترغیب ایدوب (بگا ایک سوکلی لرگز، قیامتده بگا ایک یاقنلرگز، ایک کورکام اخلاقی بولغانلرگزدر) مضموننده بولغان (ان احبکم الی و اقر بکم منی مجلسایوم القيمة احسنکم اخلاقا) حدیث شریفینی سویله مشلر در.

اخلاقنک ایک عالی اصوللرن وضع قیلغان دین اسلامنک غایه سی مسلمانلرنک معنوی و مادی ترقی و تکامل لری بولادر. نچار اخلاق بـ بـ له بلچرانوب، سعالت ایچنده بولغانوبده مسلمانلق دعواسنده بولغانلرنک دین بـ بـ له مناسبتلری یالغوز اسمنده گنه بولورغه تیوشلی. مع هذا اوزلرینی دین باشلری ظن ایدوب، خلقمزغه اسلامنک بو عالی جهتلرینی تعلیم قیلاسی اورنده، مسلمانلرنی تکفیر و ترذیل

بر له شغللانو چيلر، اسلام تعليماتى نك ايك مهملىر ندىن بولغان اشبو علم اخلاقنك لزومىنى ده حسن ايتمىلر، اخلاق اسلاميه ده گوزل اور نك بولور غه تيوشلى بولغان بو طائفه اچندن ايك اخلاقسىز مسلمانلر كيلوب چغوى بىك تأسفلى در.

دين اسلام نك اخلاق خصوصنده وضع ايتكان اصوللرى تيوشنچه آغلانوب، مسلمانلر دين لرىنك فرمانلرىنه اطاعتلى بولسەلر، اسلام ديار نده پاليتسه تشكىلاتينه ده حاجت توشماز ايدى، نئاكه عصر سعادت و خلفاء راشدين دورلرى بويولده كىچمىشدر. بر هيئه اجتماعيه نك حضور وراحتلگن تامين قىلغان ايك قوتلى ضابطه ده اخلاق ضابطه سىنك خلقنك وجداننده حاكم مطلق بولماقيدر. بوده دين طرفندن تلقين ايدلوگه توقف قىلادر. ملت نك تربيه سى بر له شغللانو چيلر بو نقطه ده بىك دقت قىلور غه تيوشلى.

آخرى بولور.

م. شمس الدين.



اسلام دينى.

اسلام، صاو ايتمك صاو نرسەنى صاو حالنده آصرامق، آورونى صاو حالينه قايتارمق ديمكدر.

ايمان، طنچلاندرمق، طنچ حالنده آصرامق، طنچسىز نك قورقنچ حاللرين يبارب طنچ حالگه قايتارمق ديمكدر.

الله تعالى نك بارلغينه و برلگينه اشانو، كشيگه اوزين و قارندا- شلارين، حتى الله نك نوع قدرتى آستينا كرگان هر نرسەنى صاو ايتمك، صاو آصرامق نى واجب ايتكانى ايچون، بو اعتقادنى «اسلام» ديب آطاغاندر.

بو اعتقاد، كىشىنىڭ اوزىنىڭ غىرلىرىنىڭ تامامىنىڭ ئىچىدىكى غىرلىرىنىڭ
 بولغۇنىنىڭ بولغۇنىغا ھەم «ايمان» دېيىدەن ئاتالغاندۇر.

مىسلى، ۋە مۇمىن، اوزىنى ۋە كىشىلىرىنىڭ سىلىمىنىڭ ۋە ئىچىدىكى كىشى
 دىمىكىدىن. نىڭكى رىسول اللە (صلى اللە عليه وسلم) ايتكان: مۇمىن،
 كىشىلىرىنىڭ اوزلىرىنىڭ ۋە ماللىرىنىڭ ھىقىدىكى ئاندىن قورقۇمىنىڭ ئورغان
 كىمىنىدۇر. مىسلى، كىشىلىرىنىڭ ئاندىن قورقۇمىنىڭ ئورغان كىمىنىدۇر.
 بو سىلىمنىڭ يولىنى، ئىچىلىق يولىنى اللەنىڭ «دىنى» دېيىدەن ئاتالدى.
 چۈنكى دىننىڭ جىزا مەنىسىدە بولدىكى كىشىنىڭ جىمىيىدىكى ھىرىكىتىنىڭ ايتىرىپىنى
 سىلىمنىڭ ۋە ئىچىلىق يولىنىڭ بولغۇنى اللە تەلىنىڭ بارلىقىنىڭ بولغۇنىنىڭ ايتىدىن
 ئىمىنىدۇر ۋە جىزاسىدىن. يەنى اللە تەلىنىڭ بارلىقىنىڭ بولغۇنىنىڭ ايتىدىن
 كىشىدە بولغۇنىنىڭ ايتىدىن (تولغۇ) ھىسىل بولدىكى «ايتىدىن» ايتىدىن
 دىنى» دىلىرى. بو ايتىدىن ھىسىل بولغۇنىنىڭ سىلىمنىڭ ۋە ئىچىلىق
 يولىنىڭ بولغۇنى.

بو يولغا «صراط مستقيم» ھەم دىلىرى. بو يولغا «منعم عليهم» (صلى
 ذاتلار) يولى دىيىدەن ايتىلىرى. بو يولنىڭ ماياقلىرى، ئاندىن كىتىپىنىڭ
 نىڭكى ئاچولانماوى، ۋە ئاندىن كىتىپىنىڭ سىلىمنىڭ سىنىدە مەخالىف
 بولمايدۇر.

تىنى جىنى قولىنىڭ سىلىمنىڭ بولغۇنىنىڭ مەخالىفەسى دىرىست
 بولسا، دىرىست مەخالىفەگە خىلاف كىتىپىنىڭ كىشىنىڭ ايتىدىن بولدى.
 تىلىساڭكى اوقۇ: «اهدنا الصراط المستقيم، صراط الذين الاية» يالغىش
 مەخالىفەلەر بولغۇنىنىڭ ھىرىكىتىنىڭ ھىسىل بولغۇنىنىڭ، يا ئىچىلىق كىشى
 ھەمما، سىلىمنىڭ بولمىدى. تىلىساڭكى اوقۇ: «فى قلوبهم مرض فزأ-
 دھم اللە مرضاً» اگىر صورالسى: قىلىندە مەخالىف بولدى، مەخالىفەنىڭ
 قىبول ايتىدىن كىشىنىڭ بولغۇنى، صراط مستقيم دىن بار ۋە دىيىدىغىنى كىشى، ئانى

اولترەدر، كشي اولتروچى، اولترلەمش نك آتاسى، بالاسى عمومى ياقنلارى
 طرفىدىن خصوصا اولترلەمش نك اوزى طرفىدىن مەغضوب ەلپە بولادى.
 بسى صراط مستقيمى مەغضوب ەلپەم يولينا باشقا يول دىب نىچك
 آيتب بولادى.

جواب: اولترلەمش و آنك ياقنلارى اوسب يىتكەن صاو
 كشىلار بولسالار، اولتروچىگە آچولانرغا يول طابمىلار، بلکہ اول
 اولترونى، اولترلەمش نك گناھى بر ابر نەدە اللە تعالى طرفىدىن جزا
 دىب بلەلر، واولتروچىنك قولندە اللە تعالى نك قولى دىب بلەلر.
 اگر آلاى دىب بلەلەر، يا اوسب يىتمگان - بالغ بولماغان،
 ياكە آورو كشىلار بولالار. آچولانلەمش دن مراددە درست محام
 كە بلەن آچولانلەمش كشي بولادى. تەلەسەك اوقو: قاتلوهم
 يعذبهم اللە بايديكم ويخزهم وينصركم عليهم ويشف صدور قوم
 مؤمنين. (براءة) (۱)

اللە تعالى نك بارلغىن برلگن اعتقاد اسلامى واجب ايتە دىگان
 ايدىم؛ چونكە هو الاول والاخر والظاهر والباطن الاية، وسع كرسيه
 السموات والارض الاية، اللە نور السموات والارض، لاتسبو الدهر
 فان الدهر هو اللە كى بىك كوب آيات و احاديث نك مقتضى سنىچە
 كوزمىرگە كورنگان وكور نمگان بىرگە بلنگان بلنمگان نرسەلر نك چن چندە
 بارلغى، اللە تعالى نك بارلغىدر. بىرگە كورنگان ايشتلگان و باشقە هر يول
 بلەن بلنگان بارلقلار، حقيقى بارلق نك كولگە سىگنەدر. بونلار آرا
 سنىدەغى تەدد، وحدت كثرە، جزئىة كليە نسبى گنەدر. اول آخر،
 ظاهر باطن، قاراغى ياقطى سىن سىن اسملردىر. بس بو اعتقاددە
 بولغان كشي اوزىن آثار الپەدن بر اثر، آيات الپەدن بر

[۱] اولترخز، آنلارنى اللە تعالى سزىنك قولغز بلان آلارنى عذاب
 ايتسون

آيت ديب بلەدر، اوزىنىڭ علمىن قىدرتىن اختيارىن ارادەسىن
 اللەنىڭ علمى قىدرتى ارادەسى اختيارى ديب بلەدر. آنلارنى آڭامناسىب
 ايتارگە بار طاقتىن صرف ايتەدر. اوزىنىڭ ھەر بىر اشىن ھەر بىر
 حرىكتىن اللە اسمىدىن قىلارغا تېشىش وواجب ديب بلەدر. اللە تعالى،
 قىدۇس وىسلامدر ھەر نۇوع قىصور و يېتىشىمىز لىكلاردىن پاك و ىراقدر.
 بىس اول كىمىسەنىڭ مقىصودى ھەر قاچان پاكلىك و صاۋلىق و كىمال گىنە
 بولادى، ارزىدە كورنىكان ماقتاۋلى نرسەلرنى، و خىلقلارنى، و حاللارنى
 كورسە تىزوك اللە تعالى گە قايتارب، «الھىمدىللە» (بارچە ماقتاۋلى
 نرسە اللەنى دىمىك) دىب ايتەدر. اوزىن دائىما مادى و معنوى
 آورولاردان صاۋ - حىقىقى و حكىمى بىلچىراقلىق لاردىن ياراماز
 صىفتلاردان پاكلاسى و پاك كورسە سىبحان اللە (اللەنى پاكلىم دىمىك)
 دىب ايتەدر. بو اۋىلار و بو تصورلار بارىدە اللە تعالى گە بىندە چىلىك
 كىترو و آنى تعظىم يوللى احوال غىنە، آنى حق قىدرى بلەن تقدىر توگىل،
 اللە تعالى بونلارنىڭ بارچە سىندان بىوك و عالى (۱) اىكانىن ايسىكە
 توشورەدە «اللە اكبر» دىب ايتەدر.

يوقسە ماقتاۋلى حاللاردان يالانغاچ بولا، و كوگىل آورولارى
 بلان چولغانا طوروب الھىمدىللە دىسە، تىندەگى حىقىقى و حكىمى
 نىجىسلاردان آرنىمىچا - كوگىل شاقشىلىقلارى بلەن بولغانا طوروب
 «سىبحان» دىسە، (رابىعە عدۋىيەنىڭ: بىر «استغفر اللە» مزغا يوز استغفار
 كرك دىدگى كىبى) بىر سىبحان اللە مزغا و بىر «الھىمدىللە» مزغا يوز
 استغفار كرك دىب بلەدر؛ چونكى اول تقدىردە كىشى الھىمدىللە و سىبحان
 اللە دىگان سوزلورنىدە اوزىن يالغانچى دىب بلەدر. بولاي بولغاچ
 «سىبح اسم ربك الاعلى الاية فسبح باسم ربك العظيم» كىبى آيتلردەگى

[۱] نىك شىخ سەدى بىورادى: اى بىر تراز قىياس و خىيال و وھم -
 واز ھەرچە كىفتە اند و خواندەئىم و شىندەئىم

امر لرنك نىگه يونه لدر لگانلگى آچق آڭلاشلادر، نماز اچنده «سبحان
 نك اللهم و سبحان ربي العظيم»، و «سبحان ربي الاعلى» لرنك نىچك
 الله تعالى گه ياقنلاشدر غانلغى آڭلاشلادر، اسلامده طهارت و غسل
 نك فرضلغى (١) قايدان كىلگاننده آڭلاشلادر؛ نمازنى تسبيح ديب
 آتاو نك حكمتى ده آچق بلندهر، يير ده و كو كده بو لغان بار چه نرسه لرنك
 الله تعالى گه تسبيح ايتولر يده تاويلسىز نيسز بلندهر. سبحان الله
 ميز اننى طولدر، الحمد لله يير بلهن كوك آراسين طولدر اديگان
 حديثلرنك معنالار يده آچق بلندهر.

بو اعتقادده بو لغان كشى، صالدا تدان قالر او چون ياكه باشقا
 شوندى سيبدين بارماق كىسو چىنى، قولاق صاڭغرا و لاطو چىنى، ياكه بر بر
 گناهقا اصرار سيبلى عهد الله (٢) نى بوز و چىنى و باشقه بو كىبى جنايتلرنى،
 الله تعالى نك اول كشىگه يير لگان امانتينه خيانت، و آنك بيوك و بها-
 سز نعمتينه كفر و انكار، و آنك مقدس بو لغان آيتينه عظيم جنايت
 ديب بلندهر. بولاي بو لغاندان صوك كشى بر نچى مرتبه ده اوزين،
 آندان قالا عائله سين، كور شيلرين، و جميع انسانلارنى حيوانلارنى
 و جميع مخلوقاتنى صاو صاقلارغا، و هر تورلى مادى و معنوى

[١] فرض بو اورنده: مائت بدليل قطعى الخ: معناسنده توگل، بلكه
 واجب — ممتنع الاتفكاك — تركنده تمام استحاله كورلگان اش معناسندهر.
 [٢] عهد الله نى بو زمانده وجدان ديبده تعبير ايتلر. سلامت وجدان
 كناهلاردان مطلقا نفرت ايتنه: بر نچى مرتبه سنده قورقا قورقا آورلق بلان
 قىلادر ايكنچى لرنده جيغل، بار ابارا تلب كر كسنب قىلادر، قيلماسه گويه
 چدى آلميدر، بو كشى عهد الله نى بوزغان بولادر، بونك مثالى ايسر تكچ اچهر گه
 او گره نوده بلندهر: بر نچى اسطاقانى اچو نىچك چىتن بولادا صوڭندان طيىلا
 آلمىچه هر تورلى ذتلر گه باغلانادر، بونده آلكاغول شولاي ايتنه ديسه ك، باشقه
 كناهلاردا شولاي، عادة اوزى بر آلكاغول بولغانلىق اول موثر يغاندا بلنى
 قالماغان ديه چكمر.

آورولاردان قو طقاررغا بار طاقتين نيچك صرف ايتمه سون! نيچك طر شماسون. بر كشي نك بار ماغينا آنك اختيارى آستينه كرمگان بر بر سبیدن آورو بولسده طبييلار «بونى كيسه رگه كرك، كيسمه سهك آورو بتون تهن گه كيتب اوله رسك» ديسه لر، بو تقديرده بو بار مقنى كيسو نيچك الله نك آيتينه جنايت بولميدا بلكه عين عبادت بولادر؟ چونكه بو بار مقنى كيسو چى الله نك شريعتى بلهن عمل ايتب الله اسمندن كيسكانگه آنك بو اشنده خليفه سى بولادر. بس جنايت بولمىچه خيرلى جزاغا غنا سبب بولادر. الله نك شريعتى ديدم: الله تعالى كتابنده يازغان - جميع انسا - نلارغا آغلانرلق ايتب ايندرگان: «ايكى تورلى ضرر نك برسينه ارتكاب لازم بولسه، ايكنك جيگلر اگينه ارتكاب ايتلر». منه بو شريعت نك موجبنچه آورونك بتون تنگه جهيلو و ندىن قاجب بسم الله ديب بار ماقنى كيسو لازم بولادر.

تيك بو اش نك الله اسمندن بولب كيتو وى ايچون بيك نچكه اعتبار، كمال احتياط و تقوى، بار قو قو قو، صرف لازمدر. چونكه احتمال بو ماده ده ايكى ضرر نك برسينه ده ارتكاب لازم تو گلدر: بو گار ممكن اش، ايكنچى بر طيب گه مر اجعت ايتسه اول بر دو ايرب سورته رده آورودا كيتهر بار ماقده كيسلمه ز. اش بولاي بولغان تقديرده بسم الله ديب بار ماقنى كيسكان كشي الله نك آيتينه جنايتى اوسيتنه الله تعالى گه افترا ده ايتكان بولادر؛ چونكه الله تعالى بوندى نيا لغش بوندى خطاني اشله و دن مك قاط منز و پا كدر. فمن اظلم ممن افترى على الله كذبا آيتى نك موجبنچه بوندى ان ظالم - بوندى ان شاشقان كشي دنيا دادا بولميدر. شونك او چونده انسان اوزينك هر بر حركتين شرائع آلهيه گه تطبيق ايتونده بيك نچكه بيك آور اولچاولى بولرغا كرك جيگل اولچاولى كشي بوندى جنايتلر گه

ساعت صاين مرتكب بولاب هاويه لك بولرغا ممكن. نيك الله تعالى
بيورادر قامان ثقلت مو ازينه فهو في عيشة راضيه، و امامن خفت موا
زينه قامه هاويه.

مدرسة محمدية مدرس لوزن: احمد جان مصطفى



رمضان حقنده

رمضان شريف كونك اسسى، اوزون وقتلرينه توغرى كىلدى.
شونك اوستينه قزو اش اوستى، آشلقلر اولگوردى. آنلرني وقتنده
تيزرەك اورماساك قىوله باشلى. قريه خلقينك كو بسى بو وقتنى
كوتوب آلار، آندە قزو قزو اشلەب چيت آدملرنگدە آشلقلرن
اوروب كوبرەك آقچە توشوررگە طرشەلر. بو كوب كشينك بىردن
بر كسبى. شونلقدن رمضان بولسەدە اول كسبندن قالاسى كىلمى،
اسسى هم اوزون كونلردە آچق هوادە قوياش آستندە قزو قزو
اشلەب آوزلرى تمام چاتلى كىبە، طاقتلرى بىردە قالمى حالسز بولوب
يغلغان كشىلردە بولا. اوشبونك ايچون بو اشچيلرنك بعضسى
آوزلرن آچالر. شونلرغە اىرورب عذر سز آچوچيلردە كوب
بولا. بارا تور اويالودەتە، آشكار اصماور قويوب چايلى باشليلىر.
مونه حاضر اوللرنك حالى. بعض قارتار: «بىزنىڭ ايندى بو وقتدە
ايكنچى توتماقمىز، بىزنىڭ عمر دە ايكى كىلدى ايندى» دىب سويليلر.
مىن آنلردن «صوك اولگىسندەدە شوشنىدى حاللر بار ايدىمى؟» دىب
صورىم آنلر جو ابده: «يوق اول وقتدە موندى حاللر بىر دەبلنمادى
حاضر بولغالار آخرى، خىرلى بولسون، دىبەلر. لىكن شول آيرما

بار: اۆلده يىللىرى كونا كونا خاقىدە پىراستويىراق بولغان، ھەر كىم دىيە
 رلىك اوز ايگونن اوزى آق نغنه اوز انقلاب اشلاگان. قارتلىر:
 «اۆلده قراشى پوقراوغه قدر بارا ايدى حاضر بر آي آلدن بته»
 دىب سو يىلار. ئە حاضر يىللىر قورير قىمى ايگونلر تىزرەك اولگورا
 وقتىدە اشلاماساڭ قىولوب بته. كون ايتولر اور ايدى ھەر نرسە
 قيمت چغش كوب، شو ئا قازاب آقچە كوبرك تابارغە كرك، قزو
 اشلب چيت آدملىرىڭدە اشلقلىرن اوروب كوبرك آقچە حاضر لەرگە
 كرك. مونه علماي كرام بو مسئله دەاطر افلى فكر يورتوب مطبوعات
 ميدانندە مذاكرە قىلسەلر ياخشى بولور. ادارەدە بو خصوصە ياز
 سون ايدى. توتسون ياتوتماسون دىب كنه اشنى بىر ويىڭل بولسەدە
 واقعدە بو مسئله آلاي يىڭل كنه بته تورغان مسئلهلردن توڭل.

بىر ھەر قايسى مەھرىدىن توروب: «روزەلر كىزنى قالدراكور
 ماڭز آنك موندى وقتقە بىر نچى مرتبە كىلوى توڭل، ايگونلر كىز
 باصودە قالماز، اللہ تعالی ياردم بىرور ايرتە وكىچ صالحونندە رەق
 باروب اشلە كىز كون اوزە كىندە يال ايتگر» دىب سويلەسە كىدە مسئله
 آنك ايلە كىنە اوزلمى خلق اوزدىگانىچە حل قىلە بارا. بىر بو قدر زور
 مسئلهنى عوامدن حل قىلدر ماسقە كرك مونك چارەسن اوزەز
 كورورگە تىوشلى. آحمق روزە كىنى نيك آچدىڭ دىب آچولانمق
 ويا جزا بىر مك ايلەدە اش بتمى موندن بر فائىدەدە يوق بلكە زىيان
 بولوى ياقن. الضرور ات تبيح المحظورات قاعدەسى طبعى ايكان
 مەن مونی حاضر كىنە حس قىلدم نىندى نادان موژىكلرنك اوزىندىدە:
 «اللہ تعالی اولەرگە قوشى تورغاندىر بىت اولەر سىگمونی؟» دىب
 ايشتورگە توغرى كىلە. عوامنك بولاي كىسەك جىسارتلە نوب كىتويدە
 موندە بر مەجبورىت بار لغن آڭلاتا.

بو مسئلهنى اوج قسم گه آيرورغه بولا. برسى ياللاب اشله تور گه
قدرتى يو قلقدن اوز ايگونن اوزى اشلى ۲ نچى ياللاب اشله تور گه
قدرتى بولا توروب اوزى اشلى ۳ نچى كشى گه ياللانوب اشلى.
اولكى قسمده تو تماينچه صغرهدن قضا قیلورغه يارى بو توغرىده
ابن عابدینده عبارهلر ده بار. [۱] ۳ نچى قسمدهده مجبوریت بولسه
كرك، زيراياللانوب فقيرلر اشلى. بو آنلر نك قاراب تورغان
كسبى. اول شونك ايله اوست باشون قارى، ييرلرن سور دراه، اهل
عبالن طويدرا بو كسبدن قورى قالسه آنك معيشتى آستى اوستكه
كيله. اما ضرورتسز روزه تو تماوچيلر حقنده اوتملى تدبيرلر
وتائيرلى نصيحتلر كرك. بو مسئلهلرنك هر قايسنده علمای كرام
اوز فكرلرن سويله ر گه ويازار غه كرك.
پچاق قريه سنده خطيب: محمد حنفى مظفر.



مفتيلك

بز نك مفتيلك بايتاق باشلارنى مشغول ايتيه، كوكللرنى بورچى،
لكن ايندگو اميدلر ايله.
باشلارنى مشغول ايتيه، كوكللرنى بورچى ديدك: چونكه هر قايو
جماعه و ملت نك همه نرسه دن قدرلى بولغان دينلرينى حمايه ايچون،
انى تورلى ضررلردن، قاغولودن، داخلى وخارجى آفتلردن
ساقلاو ايچون، قاراب تورغان پررئيسمز، اميدلى بولغان بوردن

[۱] جلد ۲ ص ۱۱۸ د.

برحاميمز، تحت ادار مسنده اولان دوخا ونوى صوبرانيه هياة
 محترمەسى، مسلمانلار نىڭ ايڭ قىدرلى دائىرە دىنيە لىرىدر.
 مونىڭ علاوەسىنە، چىن و جىدان وادىانغە وسعت و حرىت و ىرگان
 حكومتە متبوعەمز ايچوندىە يىخشى آڭلاشو، و حىسن امتىراج و انقىاد.
 بابىندە ايڭ يىخشى و اسطە و تاثيرلى و سىلەدر.
 روسىيە مسلمانلارى چىن اعتقادلى، دىنلرىنە محبتلى، يىخشى دىندار
 ملتدر. و شول دىندارلىق آرقەسىندە آنلار حكومتلرىنە يىخشى رعىە،
 نىچە عصر لىردىن بىر و صداقت و امنىت كورسەتە كلگان، چىن اشكە
 ىر اقلى ملت و جماعەدر.
 روسىيە دولتىنە كوپ جەھتلردىن اصلاح كرتكان، ايكنچى
 ايكاتىرىنە اعلى حضرتلرى (ابى پادشاه) مسلمانلار نىڭ روحلارىنى دە يىڭ.
 يىخشى آڭلا دىقندىن، آنلار نىڭ دىنلرىنە اعتبار و احترام كورسەتوب،
 آنلار ايچون بىر دوخا ونوى صوبرانيە آچوب، مسلمانلار اشانورلىق،
 دىنلرى بابىندە امنىت ايدىرلىك، قزان ايلدىن آتاقلى و ادارەلى عالم
 محمد جان مفتى حضرتلرىنى بىر نىچى مفتى نصب ايتكان. و بوسا يەدە
 روسىيە ايچىندە اولان مسلمانلار نىڭ، وھىم اول وقتدە كورشى بولغان
 قزاقستان و تركستان و قورىم و قفقاز مسلمانلار نىڭ نظر محبتلرىنى
 جلب ايتكان، مسلمانلار دە وقتىنە كورە استفادە ايتكانلار.
 اھلىتلى كىشى بولدىقندىن امتحانلار دە يىخشى نظارت ايتكان،
 خلىق آراسىندە چىقغان مسئلەلردە شرىعت اسلامىيەنى يىخشى محافظە
 قىلغان، آنلار نىڭ او يوشولارىنە، اصلسىز بدعتلار نىڭ باش كوتارماو يىنە
 شاقىتاي سبب بولغان.
 مسلمانلار، اكثر يتلە ھىر وقتدە، اشبو درجە دىنيە گە علماء دىن،
 بىر ادارەلى و تدبىرلى، ملتكە دىانت و امانتى بولە يىخشى تانولغان
 ذاتنىڭ نصب ايدلمكىنى تىلاب كلگانلار و ھىنوز تىلامىدداردر.

الکى نسخه مجله ده نشر ايدلگان عمومي قران اماملارينىڭ
لايحه لر نده ده، مسلمانلرنىڭ هر قايدو فرصته اوز آرا لار نده شول فكر
وايستاكى تجديدايد، و حكومة عاليه گه ايشتدره كلكلرى ذكر
ايدلگان ايدى.

بو البته شولاي تيوش، مسلمانلر الكى زماندن آرتوغراق
حاضرده، ديانتي عالم مفتيگه محتاجلاردر. چونكه صوك زمانلارده
آزماز افكار فوز غالدقندن، آز علملى، آز تربيه لى كمسنه لر ده،
اوزىنى قلم و علم صاحبي تانوب يازميه، سقيم و مستقيم فكر لر ينى
نشر ايتميه، ساده آدم لرنىڭ فكر لر ينه تشويش لىر صالحيه جسارت ايدى
باشلا ديلا.

حتى روزه كى قطعى مسئله لر ده ده حكم اوزگارتمك ياكه وقت آلما-
شدرمق كى مسئله لر قويه باشلا ديلا. (مونك امثالى دخى يوق دكلدر.)
بخشى دين تانوماغان، تش وتر ناقي بر له دين و عملگه يابشماغان
بر كمسنه مفتى ايدلسه، اوز هوس و هو اسينه موافق قاضي لىر انتخاب
ايدوب، - طبعى، لياقتلى قاضى تانى آلمايدى - فسقه عقل بر له دينى
مسئله لر ده تصرف ايتماوندن، ياكه بوزوق نيتلى، شخصى فائده سى
ايچونگنه خدمت ايتكوجى قاضي لىر دن آلدانماوندن كم امين بولا.
الته بو خوف لىر مسلمانلرنىڭ قىلبلر نده. مركزوز همه نرسه لر ندىن
قدر لى، آنىڭ ايچون بتون نرسه لر ينى فدا ايدرگه تورغان مسلمانلر،
دينلرنىڭ پيغمبر لىر ندىن قالغان، وسند صحيح ايله موروث بولوب
كلكان روشنده ساقلانويىنى هر مظلوبلر ندىن آرتق تىلايلر،
و حكومة متبوعه لر ندىن بو بابده البته مساعده كونه لىر و مساعده
ايدرديو اشانلار ده.

شریعت نظر نده کسب و تجارت نك اهمیتی

باشی ۱۵ نچی سانده

(۹) ان روح القدس نفت فی روعی (۰) ان نفسالن تموت حتی تستكمل رزقها وان ابطأ عنها فاتقوا الله واجملوا فی الطلب ولا یحملنکم استبطاء شیء من الرزق علی ان تطلبوه بمعصیة الله فان الله لا ینال ما عنده بمعصیة. رواه ابو نعیم فی الحلیة عن ابی امامة رضی الله عنه.
ترجمه: حضرت جبرئیل، صاف قلبه بلدردی: مقدر بولغان رزق، تمام ایریشوب بتمی طوروب هیچ برکمسنه اولمز. گرچه آقرنلق برله بولسهده رزق مقدری ایریشوب تمام بولور. بس الله تعالی دن ساقلانگز. رزق استه مکده کور کاملک قیلانگز (مشروع یولدن چقماگز) رزق دن بر نرسه نك صوگنغه قالووینی، استه گان وقتده ایرشماوینی مشروع بولمغان یول برله رزق استه مکگز گه سبب قیلماگز. الله تعالی قاشنده غی فوز و برکت گه گناه یولی برله ایریشو ممکن تو گلدر.

رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرتلری بو حدیث شریفده رزقنك مقدر بولدقن بیان صوگنده، رزق استه مکده کور کاملک قیلورغه یعنی مشروع یول برله کسب ایدرگه بیوردر. رزق طلبینی مشروع روشده قیلو، کسبده گی شرعی حکملرنی بلوب بلگانچه عمل ایدوب، شرعا ممنوع بولغان کسبلردن شبهه لردن ساقلانو برله حاصل بولادر.

[۰] نفت، نفخ مراد فی بولوب افورمک دیمک. روع، صاف قلب معناسنده، نفت فی الروع) فرسته نك اوزی کورنمای تاوستی ایشتمای قلبکه وحی القا قیلو. وینه ایتوله در.

(۱۰) لان يأخذ احدكم حبله ثم يغدو الى الجبل فيحتطب فيبيع
فياكل ويتصدق خيره من ان يسأل الناس، رواه الشيخان والنسائي
عن ابي هريرة رضي الله عنه.

ترجمه: سزنىك برگزنىك باوينى آلوب اور مانغه باروب
اوطن كوتاروب قايتوب صاتوب رزقلانوى، شوندىن صدقه ده
بيروى سائلچىلك قىلووندىن خير ليدر.
يعنى نىنداى گمه توبه ن كسب بولسه ده سائلچىلكدن خير لى
ديمكدر. بشقه كسبلرنىك مشروع روشده بولغانده خير لى بولووى
بو حديثدن بالاولوية معلوم بولادر.

(۱۱) من فتح على نفسه بابا من السؤال فتح الله عليه سبعين بابا من
الفقر.

ترجمه: بر كشى (كسبكه قدرتى بولا تور و بده يالقاو لغندىن) اوزينه
سؤالدىن بر ايشكىن آچسه، الله تعالى آغا فقير لكدن يتمش ايشكىن
آچار. يعنى بايلقدن محروم قىلور. بو حديث، سؤالنىك ايك
ضرر لى ترسه بولغانىن بلدر و بر له بر ابر، كسبىك شول نسبتده
فضىلتى بولغانلغىن آڭلاتادر.

(۱۲) ان عيسى عليه السلام رأى رجلا فقال ما تصنع قال اعبد قال
من يعولك قال اخى قال اخوك اعبد منك. حضرت عيسى بر كشى نى
كور ديدى نى بر له شغللنه سىك ديب صورادى. عبادت بر له ديب جواب
بيردى. سىنى كم تر بيه قىلا صوك دىگاچ توغانم ديب ايتدى، حضرت
عيسى: آلاى بولسه توغانىك سندن عبادتلىك ايكان؛ ديدى. يعنى
سنىك معىشتىنى تامين قىلغانلقدىن، عبادتىنى قىلوچى اصلده توغانىك
ايكان ديب آڭلاتدى. بو حديثدن، بتون وقتى عبادتكه باغشلاب،
نققه نى ايكىچى كشىگه يوكلاتمىك تىوش توگلاگى بلنه در. چونكه بو
اش دىنى و دىنوى و زىفهلرنىك بزولووينه، اشلكسزلك يالقاو لى كى

کفران نعمت گه سبب بولادر. بو حالنک شریعت قاشنده نیقدر
مذموم ایکانن سویله رگه ده حاجت یوق.

(۱۳) الاسواق موائد الله فمن اتاها اصحاب منها. بازارلر سودا
اورنلری الله تعالی نك بنده لری ایچون آچدیغی مائده لر منزله سننده در.
کسب نیتی برله آنده باروچی نصیبینی آور؛ بازارغه بارو آلیش
بیرش ایچون بولادر.

کسب حقنده علما و حکمانک سوزلری

(۱) حضرت لقمان او غاینه خطاب ایدوب: حلال کسب برله
بای بولور غه طرش. چونکه فقیر کشی دائما اوچ تورلی آفت گه
اوچرار: دینی اشلارنده بزوقلق، عقلنده ضیعفلک، مروتنده کمچیلک.
بونک اوستینه بشقه لر قاشنده خوار حقیر بولوب عزت نفسینی
جویالتور دیمش.

(۲) حضرت عمر خطبه آراسنده جماعتکله خطاب قیلوب (یارب،
بنی رزقلندر دیب رزق استه مکده یالقاولوق، قیلماگز. بله سز کوکدن
اوستگزگه آلتون کمش یاومیدر. بونلر نی استه گان کشی سبیلرینه
کریشیرگه تیوشلی) دیمش.

(۳) ینه حضرت عمر، محمد بن سلمه حضرتلرینک باقچه ده
آغاچ اولطر توب شغلانگانینی کورگاچ (بیک کرکلی اش، بو فایده لی
مشغولیتگنی کوروب بیک شادلانام. کشی، بو کبی شغل برله فقیر لک،
احتیاجدن امین بولا. دین نی اعلا، شرفینی ساقلاونی استه گان کشی
گه بایلقدن بشقه واسطه بولماس) دیمش. سوز آخرنده (اهل عیال
ایچون کسب ایتمک شول شغل ایچنده اولمک صوغشده اولمکدن
شرفلیرک) دیمشدر.

(۴) تابعیندن ابراهیم نخعی حضرتلری «تاجر صادق، زاهد

متعبدنك قابوسى آرتوغراق، ديب سؤال ايدو چيگه (ديانتلى تاجر،
مجاهدهده آرتوغراق بولغانلقدن درجه سیده آرتوق بولور) ديمش،
حسن بصرى حضرتلرى بو فکرگه خلاقدن.

الوغ صحابى لردن عبدالله بن مسعود حضرتلرى بر كشينك
نه دنيا نه آخرت اشنده بولماي، بوش، اشسز تورغانن كور سدهم
غایت خفا بولام، آندن نفرت قیلام، ديمش.

ابراهيم بن ادهم حضرتلرى كويمهده وقتلرنده قاتی طواقن فوز
غالوب هر كم قورقوغه توشدكده، يولداشلرندن برسى افندم
حالمزنى بولور، نيندای قاتی بلاغه او چرادق دیدكده ابراهيم حضرتلرى
(بو بر نرسه توگل، ايك قاتی بلا، اشلكسز بولوب فقيرلكگه دوچار
بولماق ديمش).

تابعندن ابو قلابه حضرتلرى بر دوستينه: سنى تجارت برله
مشغول كورديكم زمان، مسجدده كورمكدن آرتوغراق شادلانام،
چونكه تجارت شغلی درست نیت برله بولسه عبادة متعدیه (*) حسابلانادر
ديمش.

صوفيه نك الوغلرندن ابو سليمان دارانى حضرتلرى بر مرید-
ينه (ليس العبادة عندنا ان تصف قدميك وغيرك يقوت لك ولكن
ابدأ بر غيبك فاحرزهما ثم تعبد) ديمش. يعنى كشی منتی آستنده
معيشتلانوبده آياقلرنی نماز صفنده قيلمق بزنگ قاشمزدده كامل عبادت
توگل، بلکه اول رزقنى حاضرلابده صوغره عبادتكه كرشمك كامل
عبادت بولادر) ديمش.

آخرى بولور.

محمد نجيب تونقارى

[*] اوزخاده بشقه غده فائدهسى تيگان عملگه عبادة متعدیه ديب ايتوله
مثلا عالم بولوب علم او گره تو، باي بولوب تپوشلى اورنلرغه مالنى صرف
قيلر عبادة متعدیه بولادر. فائدهسى اوزخاگنه بولغان عبادتكه عبادة لازمه
ديب ايتوله. مثلا فرض نماز وروزه كى لرنى اوتهمك كى، عبادة متعدیه-
نك ثوابى عبادة لازمه ثوابندن آرتوغراق ديگانلر.

مفتيلىك خصوصى قىزاندە مشورت مجلسى.

الكده مجلسنىڭ اماملار ومحلە وكيلىرى، غزته محررلىرى وسائر
ارباب افكار دن مركب بولمىقى نيت وعزم ايدلمش ايسە دە، ار باب
مجلسدن بولمغان سبب جەتيلە، غزته چيلرگە وسائر اھالى گە مذاكرە
ايچون مساعده ايدلمدكندن، غزته مخبرلىرى مخبرلك وظيفەسىنى
اوتاردن ھېچ مانع بولمىقى حال دە مخبرلك گە مجامع بولمغان مذاكرەنىڭ
مساعده سزلىكى بەھانە سىلە بعض نامناسب سوزلر دە بولوناراق مجلسنى
ترك ايتدكارندن، مجلس اماملر واون يىدى محلە دن عبارت اھالى نىڭ
۳۴ قدر وكيلىرىدىن تشكيل ايدلوب، سائر حاضرین يالغوز مستمع
اوله راق، ايكى يارم ساعتمە آچىلدى.

ملا عالم جان البار ودى مجلس ايچون رئيس، ملا كشاف ترجمانى
معين، ملا صادق الايمانقولى كاتب تعيين ايدلوب، ابتداء پادشاه
اعلي حاضر تارىنە وعائلە محترمه لرىنە خىرلى سلامتلك وطنچلق وشادلق،
وقهر مان عسكەرلىرىنە غلبە ونصرت تىلاب خىر دعا ايدلدى.

صوگرە مفتى متوفى محمديار سلطانف حاضر تارىنىڭ روحى
ايچون، ملا ظريف امير خانى طرفندن قرآن او قولوب خىر دعا
ايدلدى. صوگرە رئيس مجلس طرفندن، مفتيلىك درجە ووظيفەسىنى
سو يلانوب، مفتى انتخابى خصوصى قىزاندە غى ايكى فكر (ميرزالاردن،
علماء دن بولو) بارلقىنى ايتوب، وھر قاىو فكر دەگى فائىدە لرىنى
آچىق بيان ايدلدى، و بو باب دە مفصل تارىخى نطق ايراد ايدلدى.
بايتاق زمانلار دن بىرو بتون روسىە مسلمانلرىنىڭ، اكثر يتلە
علماء دن بولغان مفتى آرزوسىندە بولدىقلارنى، وھر موردى كلدكندە
اشبو آرزو وتىلاكنى حكومتكادە ايشتىدە كلدكلىرىنى، وھر قاىو

ولایتلاردن داخلیه نظار تینه تکرار عریضه لر ویرلدکینی، ۱۹۰۵ انچی یلدهغی، او فاده مفتی سلطائف تحت ریاستنده، بتون روسیه دن مجتعم اولان سیزده، رسمی اولان نیرنی سیزدنده، ۱۹۱۴ سنه ده گی مسلمان قراقسیاسی تحت نظار تندهغی سیزده، هر قایوسندیه مفتینک علمادن بولمقینه قرار ویرلوب کلدکینی، واشبو قرار لرنی فسخ ایدر گه قران علماسی یول تابمادقلرندن، شول قرارنی حاضرگی کونده ده معقول کوروب تأکید ایتدکلرینی، بناء علیه تیوشلی دلیل و برهانلری ایله قران غزته لرنده نشر ایتدکلرینی بیان ایتکاج، اهل مجلس، هر ایکی تورلی فکر اربابی مذاکره لر و خطابتلر ایتدکلرندن سو گره، برر آدم مستثنی اوله راق اهل مجلس، عامه اشبو ایتوله چک فکر گه قرار ویردملر:

مفتی دیندار، تدبیرلی، عقللی عالم دینی بولوب، اخلاق جهتلرنجه یخشی، نفسی ایچونگنه حرکت ایتما اینچه، ملت و دین فائده سینه چن کوگلی ایله خدمت ایدر لک کمسنه بولور غه تیوش.

دخی داخلیه ناظرینه: پادشاه اعلی حضرتلرینه و عساکرینه خیر دعا ایدلدیکینی بیان ایدوب، مفتی تعیینده مسلمانلار نك تیلاکلری ده اعتبار غه آلونوونینی ایستاب خبر تیل ویرلمکینه قرار ویرلوب، بو خدمت ایچون، وهم اشبو مفتیلک خصوصنده باشقه شهرلر برله مخابره و مشاوره ایچون وکیللر تعیین ایدلدی. الله دن خیرلی مفتی تیلاب، بتون خلق طرفندن سورة فاتحه او قولوب مجلسکه ختام ویرلدی. وکیللر: ملاکشاف ترجمانی، ملا عبدالله آپانای، ملا عالم جان البارودی، سیدگری آلکین، ولیدخان طاناچف، ملا صادق ایمانقولی صدرالبدین مقصودی، صادق علیکای، علیم علیف، ابراهیم یحین. مجلسده مفصل بولغان مذاکره لر کله چک نسخه گه قالدی.

متنو ۴۴:

كشفيات و اختراعات

علم هيئت

۱۹۰۸ نچى يىلدا، زور لغى بىرلە مشهور يوپىتر سيارەسىنىڭ ۸ نچى يولداشى (يېرىنىڭ آيى قېلىندىن) تابلغان ايدى. فنى مجموعەلەردىن بىرسىنىڭ خىرىنە كورە نيكولس اسملى هيئت شىناس، مونىڭ طوقزىنچى يولداشىدا تابلارغە موفقى بولغان. بويولداشى يوپىتر تىرەسىندە اوچ يىل اچىندە بىر مرتبەگنە ئەيلەنوب چغا آلادى. بويولدىنى بىر تىرەبا بىرلەدە كوروب بولمى. نيكولس دە آنى كوزىگى ناظورە (تېلىسكوپى) بىرلەگنە تابلارغە موفقى بولغان.

جغرافىيە

آوستىرالىيادەغى كىنە جىدىد آطەسىنىڭ جنوب غىربى طرفىدە، بىر انكليز كاپىتانى طرفىدىن ياڭا تورلى واق كىشىلەر (كەرلەر) كىشىلەر ايدىلگان. بۇنىلر شاقىتاي نازا، رولى و نشاطلى بولوب شىقولاد تولى تەنلى ايمىشلىرى. خاتون قىزلار بىر بىر ئىندىدە، اجىپىلر دىندە بىك طرىشوب ياشىرگانلىرىدىن، كورورگە موفقى بولا آلماغانلر. بويولداشى شول وقتدە اوق، لوندىدەغى جغرافىيە جمعىتىنە خىر ايدىلگان.

استاتىستىقا

۱۹۱۳ نچى يىلغى حسابقە قاراغاندە، تورلى مملكتلرنىڭ تىمىر يوللار ئىندە اوشبو مقدار كىشى بورگان:

۱ مىليارد ۳۳۶ مىليون	گىرمانىيەدە
۱ مىليارد ۲۷۸ مىليون	آنگلىيەدە
۸۹۰ مىليون	جماھىر متفقە (آمىرىقا) دە
۴۷۹ مىليون	فرانسىيەدە
۲۵۸ مىليون	آوسترىيەدە

۱۸۸ ميليون

روسيه ده
بتون دنيا تيمر يوللارنده بر يل اچنده يورگان كشيلى، بارسى
۷ ميليونغا طولادر.

آثار عتيقه

آثار عتيقه وپاليئا مثالو گيه فنلرى باشلاب ميندانغه چقغان
زمانلرده، «ازمنه قبل التاريخيه» دن قالغان مامونت، ماستودونت
كبي قورقنچلى وقوت اوچقچ زور حيوانلر دقتنى جلب ايتهلر
ايدى. حاضر ايسه ايك زور اهميتنى قازيلوب تابلغان ميكروبلرغه
بيره لر. ميكروسكوب ^{بىلگه} برله ياصالغان تفتيشلرگه قاراغانده، بو آورو
تار اتقچلارنىڭ تارىخى ضبط ايتله باشلامغان زمانلار دن بيرلى اوزلر ينىڭ
ضررلى خدمتلرنده دوام ايتكانلكرى آڭلاشولادر. دوكتور والكوتت
طرفدن تابلغان، ۲۰ - ۳۰ ميليون يىلق ديب اويلانا طورغان
طاشلار آراسنده تورلى ميكروبلار تابلغان. بوندى ميكروبلارنىڭ،
طاش تشكيلنه زور دخللىرى بولوى ظن ايتله در.



اداره دن جوابلر:

عبدالخالق مولودف، امام فيض القدير فضلجانف، ملا
كمال الدين جمال الدينف، احمد حمدي، ملا خير الله الصايغاني،
عياض الدين تلاكف افنديلرگه: صور اغان سانلارگز كوندرلدي. عبد
العزيز شهاب الدينف، عارف بلالف، تاج الدين همتي افنديلرگه:
آدر يسارگز، كورساتدكگز چه آلسدر لوب يازلدي. امام شاك
جان ولييفگه: آدر سگز باشقه چه (يالغش بولسه كرك) يازلغان
بولدقندن، موڭار چه يبارلگان مجله لر باروب ايرشمگان، ايندي
توزه تلگان آدر يس بوله برنچيدين آلوب يبارده لکن سؤ اللرگزنك
نرسه ايدكي معلوم بولمدي. بيك كرك نرسه لر بولسه ياڭادن يازوب
يبارور سز. امام فتاح بشيرف جنابلرينه: آقچه گز آلفاچ اوق سزگه،
صورادقگز مجله لر يبارلگان برور يرده پوچته ده ياتمي مي ايكان؟
تيكشروب قاراگز، تابولسه، كيري يبارور سز.
جلال الدين صوكولفغه: آبونه گز تابشرلدي.

قزاندہ ۱۵ کوندہ بر چغا تورغان دینی، ادبی، علمی

الدین والادب

مجله سینہ ۱۳۳۳ سنہ ایچون مشتری دفتر آچق.



	آبونہسی اولگیچہ	بر یلق	۳ صوم
۵۰ تین	یارم یلق	۱	"
۱۵ تین	نسخہ سی	-	-



ادارہ گہ یبار لہ چک خط آبونہ غزیتہ و مجلہ لر بو آدریس بر لہ
یبار لور:

Казань,
Мулла Галимджану Галъеву